

Bolyai Lapok

December

Szerkesztette: *Dániel Gáborné*

2. szám

„Az én utamnak teljesen újak, eredetinek kellett lennie.”

Bolyai János születésnapja

1802. december 15.

Bolyai János tűzzománc portréja

Készítette: **Hernádi Paula (2002)**

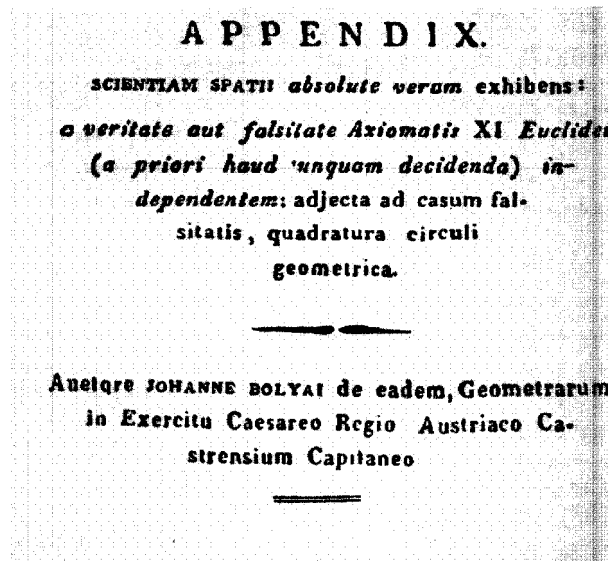
Kispesti Bolyai János Általános Iskola

KIÁLLÍTÁS A FÖLDSZINTI AULÁBAN

Bolyai János élete

- 1802. december 15.** **Kolozsváron** megszületik Bolyai Farkas fia, Bolyai János.
- 1803 tavasza **Domáldon** nevelkedik.
1804. április **Marosvásárhelyre** költözik a család.
- Ötévesen csillagképeket ismer, olvasni is megtanul, szinte magától, 10 éves korában vonósnégyesben prímhegedűt játszik.
- 1814 ősze A marosvásárhelyi Református Kollégium diákja.
- 13-14 éves, amikor apját helyettesíti a katedrán, magánál 2-3 évvel idősebbeket tanít.
1818. augusztus 24. Leteszi a felvételi vizsgát a bécsi Hadmérnöki Akadémián. Matematikából a legkiválóbb.
- 1820 tavasza Levelet ír apjának, amelyben tudatja, hogy a paralelálkkal foglalkozik.
1821. szeptember 18. Édesanyja hosszas betegség után meghal.
1822. szeptember Elvégzi a Hadmérnöki Akadémiát, mérnökkari hadapródnak nevezik ki, de még egy évig oktatásban részesül **Bécsben**.
1823. szeptember **Temesvárra** vezénylik alhadnagyként a műszaki csapathoz.
1823. november 3. Tudatja apjával, hogy megtalálta a helyes utat a paralelák kérdéséhez: **"semmitől egy új más világot teremtettem"**.
1825. február Ekkor mutatja meg apjának az abszolút tértudomány felépítését.
1826. április **Aradra** vezénylik, már főhadnagy.
1831. MALÁRIA, KOLERAJÁRVÁNY - Bolyai János is megbetegszik.
1831. május **Lembergbe** vezénylik.
1831. június Bolyai Farkas megjelenteti fia tízévi munkájának az eredményét - az **APPENDIXet különnyomatban**.
1831. június 20. Az apa elküldi az APPENDIXet Gaussnak, a levél elkallódik.
1831. július Új állomáshelye **Olmütz**, 1833-ig.
1832. Megjelenik apja TENTAMEN című munkájának függelékeként, **A TÉR ABSZOLÚT IGAZ TUDOMÁNYA**. (Appendix = függelék) című latin nyelvű munkája.

1832. január Bolyai Farkas újra elküldi a művet Gaussnak, aki március közepén válaszol. Jánost lesújtja a válasz.
1832. március 14. Kinevezik II. osztályú kapitánynak.
1833. június 18. Kapitányi rangban saját kérésére nyugállományba helyezik, gyenge egészségi állapota miatt. Marosvásárhelyre, apjához költözik. Szakmai vitáik egyre gyakoribbak.
1834. Szakít apjával, **Domáldra** költözik Kibédi Orbán Rozáliával. Sokat foglalkozik a matematikával, s nem csak geometriával.
1837. október 8. Megszületik Bolyai János fia, Dénes. (1837-1913)
1837. november A lipcsei Jablonowszkij Társaság pályázatára beküldi a RESPONSIO című, a komplex számokról írt művét.
1838. Nem értik meg, elutasító választ kap.
1840. augusztus Megszületik Bolyai második gyermeke, Amália. (1840-1893)
1844. Megszületik Bolyai Klára-Eliza. (1844-?)
Tudomást szerez Lobacsevszkij munkásságáról.
1846. Bolyai János és családja Domáldról **Marosvásárhelyre** költözik.
1848. március Nem vesz részt a harcokban, betegségére hivatkozva.
1849. május 18. Feleségül veszi Orbán Rózát. A forradalmi helyzet következtében már nem volt szükség az ezt késleltető kaucióra.
1850. Elkezdí RAUMLEHRE (A tér tudománya) című munkáját, amely a későbbi tudományág, a topológia alaptételeivel foglalkozik.

1852. november 26. Elválík feleségétől.
1855. Megszületik Bolyai Gyula.(1855-1901)
1856. november 20. Elveszti apját, aki – a szakmai viták ellenére - egyetlen megértő társa volt.
1858. ősze Állandóan beteg.
1860. január Tüdő- és agyhártyagyulladását kap.
- 1860. január 27-én, Marosvásárhelyen** hal meg. Jeltelen sírba temetik.
1893. Schmidt Ferenc megkeresi és megjelöli Bolyai János sírját.
1894. Emlékkövet állítanak Bolyai János sírjára.
1897. A TÉR ABSZOLÚT IGAZ TUDOMÁNYA (Appendix) című, az egyetlen életében nyomtatásban megjelent műve megjelenik magyarul.
1911. június 7. Bolyai Farkas és Bolyai János közös sírba kerül.

BOLYAI JÁNOS GONDOLATAI

„... semmit se szeressek félig csinálni, vagyis a tökély előtt megelégedni.”

„A főnek kell művelnie a szívet.”

„Az én utamnak teljesen újnak, eredetinek kellett lennie.”

„Az ember akkor ember, ha az összes választási lehetőség közül a legnehezebbet választja.”

BOLYAI FARKAS GONDOLATAI

„Aki boldog, könnyebben boldogít másokat is; mi csurogjon az olyan forrásból, mely maga is száraz?”

„Hogy a most járatlan gyep úttá váljon, meg kell rajta indulni.”

Iskolánk 1991 óta viseli Bolyai János nevét.

Bolyai János emlékének ápolása fontos feladat. A Bolyai Lapok szándéka felkelteni iskolánk névadója iránti érdeklődést.

Bolyai János kortársai az irodalom, a művészet, a politika, a tudomány területén

Deák Ferenc 1803-1876

államférfi, politikus, országgyűlési képviselő, „a haza bölcse”- Kossuth nevezte így, „a nemzet prókátora”

a Magyar Tudományos Akadémia tagja volt

Vörösmartyhoz ifjúkorától fogva szoros barátság fűzte, a költő őt kérte fel gyermekeinek gyámjávául*

Erkel Ferenc 1810-1893

zeneszerző, karmester, zongoraművész, zenepedagógus, a magyar nemzeti opera megteremtője a magyar Himnusz megzenésítője (1844) a Bánk bán című opera zeneszerzője, (1861)

korának legkiválóbb sakkozója volt

megalapította a Filharmóniai Társaságot, (1853) amelyet 1871-ig vezetett

Jedlik Ányos 1800-1895

magyar természettudós, feltaláló, bencés szerzetes, kiváló oktató. Eredeti neve Jedlik István, rendi neve lett az Ányos

nevéhez fűződik többek között az első elektromotor megalkotása, az öngerjesztés elve, a feszültségsokszorozás felismerése, a szódavízgyártás megvalósítása

a Magyar Tudományos Akadémia tiszteleti tagja

a Matematikai és Fizikai Társulat első rendes tagja

* az 1856-os jótékonyági rendezvényen - amelyet Vörösmarty árváinak megsegítésére rendeztek - Bolyai János hegedült, két darabban is szerepelt. Az állítólagos magányos, mogorva tudós „közösségért dolgozó és környezete dolgaira odafigyelő, aktív tudós volt”

Katona József 1791-1830

ügyvéd, drámaíró, műkedvelő színészként darabokat fordított, dramatizált, az Erdélyi Múzeum című folyóirat drámaíró pályázatára küldte be a Bánk bán című művét (1814)
Kecskemét főügyésze volt 1826-1830-ig

Kossuth Lajos 1802-1894

Ugyanabban az évben született, mint Bolyai János
ügyvéd, államférfi, a Batthyány-kormány pénzügyminisztere, a Honvédelmi Bizottmány elnöke, Magyarország kormányzó-elnöke, a magyar szabadságharc szellemi vezére
Széchenyi Istvánt, a „legnagyobb magyar”-nak nevezte
Kossuth társadalom-felfogása mögött a jogok egységes eredetét hangsúlyozó szabadságfogalom állt, míg Széchenyi a politikai jogok gyakorlásánál számításba vette a vagyoni és a kulturális adottságokat. Végső célja mindkettőjüknek a liberális, polgári nemzetállam megteremtése volt

Kölcsey Ferenc 1790-1838

költő, kritikus, politikus, szónok, és nyelvújító, a Magyar Tudományos Akadémia rendes tagja, a Kisfaludy Társaság alapító tagja,
a Himnusz szerzője (1823) Erkel Ferenc 1844-ben megzenésítette
a mű eredeti kéziratát saját kezű aláírásával az Országos Széchényi Könyvtár őrzi

Liszt Ferenc 1811-1886

zeneszerző, zongoraművész, rendkívül termékeny zeneszerző volt első bécsi nyilvános fellépése 1822-ben volt, a bécsi tartózkodás legjelentősebb fellépése azonban az 1823. április 13-án délelőtt tartott koncert volt, ez volt az a hangverseny, amin a legenda szerint megjelent Beethoven is, és homlokon csókolta a gyermek Lisztet zenei pályafutását általában ettől a koncerttől szokás számítani

Széchenyi István 1791-1860

Ugyanabban az évben halt meg, mint Bolyai János politikus, író, polihisztor, közgazdász, a Batthyány-kormány közlekedési minisztere – akit Kossuth Lajos a „legnagyobb magyarnak” nevezett eszméi, tevékenysége és hatása által a modern, új Magyarország egyik megteremtője

a magyar politika egyik legkiemelkedőbb és legjelentősebb alakja, akinek nevéhez a magyar gazdaság, a közlekedés, a külpolitika és a sport megreformálása fűződik számos intézmény alapítója és névadója

1825. november 3-án Széchenyi István felajánlja birtokainak egyévi jövedelmét egy Tudós Társaság alapítására

1827. június 27-én tartotta a Nemzeti Kaszinó alakuló ülését, 1830-1833 között a Duna szabályozásával foglalkozott, 1849-ben felavatták a Lánchidat

Vörösmarty Mihály 1800-1855

költő, író, ügyvéd, a Magyar Tudományos Akadémia és a Kisfaludy Társaság rendes tagja 1830. november 17-én az MTA rendes taggá választotta

1836-ban írta a Szózatot, második himnuszunknak is nevezik, a költeményre 1843-ban Egressy Béni írt zenét - sokáig vita tárgya volt, hogy a Himnusz vagy a Szózat legyen a nemzeti himnuszunk kilenc társával megalapította a Kisfaludy Társaságot, melynek 1837. február 6-án volt az alakuló gyűlése

BICENTENÁRIUMI ESEMÉNYEK

2002-ben, BOLYAI János születésének 200. évfordulójára számos magyar és erdélyi kiadvánnyal emlékeztek a világhírű tudósra. A bibliográfia megtekinthető az interneten.

Március 14-én a Magyar Posta bélyeget adott ki, a Magyar Nemzeti Bank ezüst emlékpénzérmét jelentetett meg július 5-én.

Július 21-én emlékszobát avattak Bólyán.¹

December 11-én a budapesti Bolyai János Általános Iskolában felavattuk Bolyai János tűzzománc portréját.

December 15-én, Marosvásárhelyen köztéri szobrot avattak, a Pszeudoszférát.

Jubileumi bélyeg

Emlékpénzérme

Tervezte: Kiss György (2002)

A Pszeudoszféra

Készítette: Horváth Sándor (2002)

¹ A község neve a mai írásmód szerint

HÍREK

2003. augusztus 16-án Bólyán – itt volt a Bolyai család ősi fészke - felavatták Bolyai János mellszobrát.

Készítette: Ioan Căndea (2003)

2004. május 12-én Olmütz városában magyar-cseh kétnyelvű emléktáblát avattak.

2004. november 3-án Bécsben, az egykori mérnökakadémia épületében felavatták Bolyai János mellszobrát.

2004. november 3-án indult a Bolyai Pedagógiai Alapítvány honlapja.

2004-ben Máté Szilárd és Oláh-Gál Róbert bemutatták számítógépes animációit a Bolyai család különböző generációi között.

Bolyai János (dombormű) Bolyai János (animáció) Bolyai Dénes (fénykép)

2005. december 15-én Budapesten, a magyar tudósok panteonja és a Nobel-díjasok múzeuma szimbolikus alapkőletételeként márványtáblát avattak az Eötvös Loránd Tudományegyetem Természettudományi karának aulájában Bolyai János születésének 203. évfordulója alkalmából.

2006. január 21-én Marosvásárhelyen megnyílt a Bolyai János Tudomány és Technika Háza.
(Itt állt az a ház, amely Bolyai János utolsó lakhelye volt.)

2006. november 1-jén Marosvásárhelyen, a Bolyaiak sírjánál védetté nyilvánították a pónyik almafát.

2008. április 19-én a temesvári Magyar Házban felavatták a Bolyai-emlékszobát.
2008. november 20-án Bólyán leleplezték Bolyai Farkas mellszobrát.

2009-ben Bolyai János Appendix című kötetének munkapéldánya felkerült az UNESCO Világemlékezet listájára.²

2009. június 6-án Domáldon Bolyai János édesanyjának nyughelyén felavatták az új kerítést.

2009. december 12-én Aradon márványtáblát avattak annak emlékére, hogy Bolyai János 1826-1830 között az aradi várban teljesített szolgálatot.

2009. december 15-én a marosvásárhelyi református temetőben kopjafát állítottak Bolyai János eredeti sírhelyén.

² UNESCO Világemlékezet lista: a világ archívum, könyvtári gyűjtemény és dokumentum örökségének legértékesebb részét kívánja megőrizni.

2010. január 27-én, Bolyai János halálának 150. évfordulóján felavatták Bolyai János marosvásárhelyi, eredeti sírhelyén felállított kopjafát.

Készítették: néhai Bandi Dezső faragóművész tanítványai (2009)

2010. szeptember 4-én Marosvásárhelyen, a mai Vár sétányon emléktáblát avattak Bolyai János egykori háza helyén álló épület falára, ahová 1846-ban költözött családjával.

2010. december 17-én Marosvásárhelyen az Edélyi Magyar Műszaki és Tudományos Társaság marosvásárhelyi fiókszervezete ünnepélyes keretek között megnyitotta a felújított Bolyai János Tudomány és Technika Házát. A tervek között szerepel egy Bolyai Jánosról elnevezett akadémiai kutatóközpont létrehozása.

2011. szeptember 7-én Budapesten, elsőként a kispesti Bolyai Általános Iskola udvarán - Dániel Gáborné kezdeményezésére - ünnepélyes keretek között két pónyik almafacsemetét ültettek annak emlékére, hogy 100 éve, 1911-ben a marosvásárhelyi református temetőben a két Bolyai, apa és fia közös sírba kerültek.

A facsemeték különlegessége, hogy az oltóvesszők a Bolyaiak sírjánál található pónyik almafáról származnak. Csedő Károly és Jakab Barna Marosvásárhelyről juttatták Budapestre az oltóvesszőket. Dániel Gáborné és Oláh Anna vitték el az Újfehértói Gyümölcsstermesztési Kutató- és Szaktanácsadó Kht. munkatársainak. Ők oltották be a vesszőket és onnan kerültek a facsemeték a kispesti iskolába. Bolyai János, a matematikus dédunokája ültette el a facsemetéket a kispesti polgármester segítségével.

Az első tavaszi virágzás 2012

2012. január 19-én Nagyváradon a Partiumi Keresztény Egyetem udvarán emléktáblát avattak Bolyai János tiszteletére, amely Deák Árpád képzőművész alkotása.

2012. április 18-án a budapesti Bolyai János Általános Iskola bejáratánál felavattuk iskolánk új címerét, tervezője Hernádi Paula képzőművész.

2012. április 20-án, Kecskeméten a XI. Bolyai Iskolák találkozójának helyszínén, az iskola udvarán elültették a Bolyaiak almafáját, valamint a többi Bolyai iskola képviselői átvették az Újfehértón nevelt pónyik almafacsemetéket.

2012. december 14-én a Teleki Tékában található Bolyai-múzeumban átadták azt a memória adathordozót, amelyen Bolyai János kéziratgyűjteményének több mint 14 ezer oldalnyi digitalizált (jfile formátum) változatát tartalmazza. Ez a kéziratmennyiség szabadon hozzáférhető és kutatható.

2013 őszén Kolozsváron Bolyai Vacsorát rendeztek, itt találkoztak magyarországi és erdélyi Bolyai-kutatók, Bolyaiak iránt érdeklődők.

2014. szeptember 29-én Erdélyből fogadtunk vendégeket - Bandi Árpád matematikus, Bolyai kutató és Oláh-Gál Róbert matematikus, Bolyai-kutató tisztelte meg iskolánkat.

2015. decemberében a Sapientia Egyetem udvarán felállították a Bolyaiak felmenő nagyszülők kopjafáit, amelyek körbefogják Berek Lajos ezredes Bolyai János portréját.

2016. szeptember 7-én volt öt éve annak, hogy elültettük iskolánk udvarán a két kis facsemetét Bolyai Farkas és Bolyai János tiszteletére.

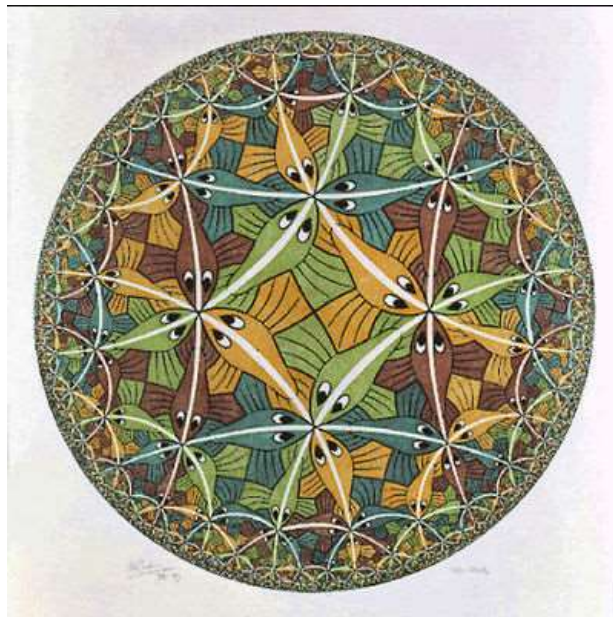
5 évesek lettünk
A két pónyik almafa 2016 őszén

Bolyai János korának tudományossága

Európa matematikai tudományos élete: a kor tudományos központja az angliai Cambridge volt – Newton óta - de még a svájci Basel és a németországi Göttinga is jelentős központtá fejlődött. A matematika, mint szakma fellendülőben volt, a napóleoni háborúk következményeként. A tudósok közti levelezések összekötötték a hasonló témával foglalkozókat. Bolyai János apja, Bolyai Farkas is Göttingában tanult, a város kiemelkedő tudósa volt Gauss. Nagy jelentőségű Bolyai Farkas és Gauss levelezése.

(Forrás - Daróczy Szabolcs: „semmiből egy új, más világot teremttem”. Bolyai János, a legnagyobb magyar matematikus halálának 150. évfordulóján.)

M. C. Escher: *Körhatár III*, 1959, a hiperbolikus sík egyik legismertebb ábrázolása. Ha valamilyen csoda folytán (síkbeli!) hiperbolikus lényekké változnánk és a képbe kerülnénk, azt találnánk, hogy a halak mind egyforma nagyságúak, és színek szerint egy-egy egyenes mentén úsznak.

(http://mandarchiv.hu/cikk/1175/A_geometria_magyar_forradalmara_Bolyai_Janos)

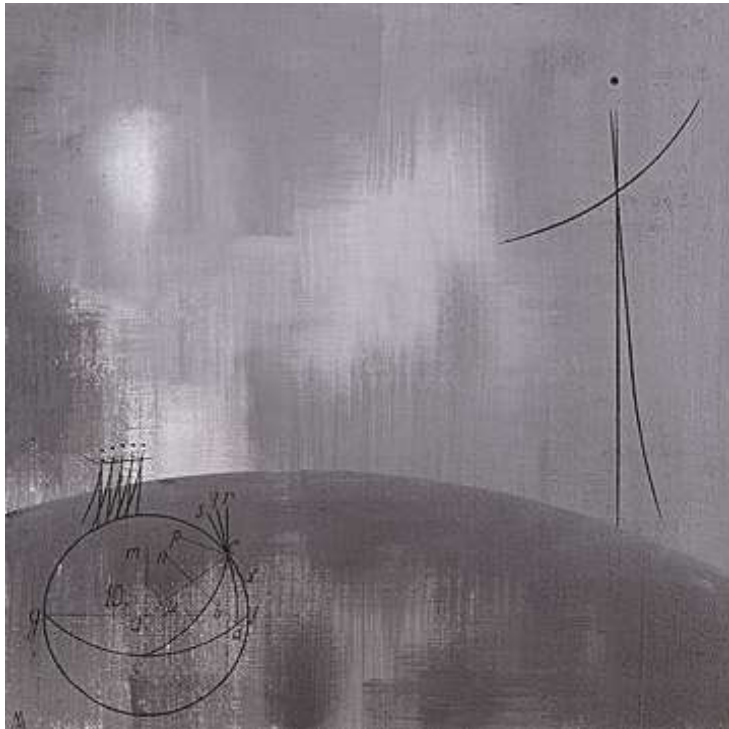
Bolyai János

„A magyar nép géniusza – a tudomány területén - legmagasabb fokon Bolyai Jánosban öltött testet.”³

„A géniusz olyan problémákat is feltár, amelyek áttörik a kutatás adottként elfogadott horizontját.”⁴

Bolyai János a magyar tudomány egyik legnagyobb alakja.

Bolyai János a nem-euklideszi geometria megteremtője. Az euklideszi geometria párhuzamossági axiómáját⁵ annak tagadásával helyettesítette: az e egyeneshez egy külső P pontból több olyan egyenes húzható az e és P által meghatározott síkban, amely e -t nem metszik. Vizsgálata során kiderült, hogy ez a helyettesítés nem vezet logikai ellentmondáshoz. A módosított axiómarendszerrel egy új geometria született.

Bolyai álma

Akril, vászon • 2000 • 70 × 70 cm

Készítette: Márton A. András

³ Idézet Szentágothai János az MTA egykori elnökétől

⁴ Polányi Mihály vegyész, filozófus (1891-1976)

⁵ Párhuzamossági axióma: egy egyeneshez egy külső ponton át egyetlen nem metsző egyenes húzható a pont és az egyenes által meghatározott síkban. (axióma: alapigazság)

Dr. Branislav Petronijevic, az **APPENDIX** szerb nyelvű fordítójának verses ajánlása. Magyarra fordította: Túri Gábor

BOLYAI JÁNOSHOZ -Ajánlás -

Roppant név, a mű meg csöpp, nem dísz:
Mít ránk hagytál, az csak egy Appendix.
Ifju lángelme, tenyész burjános:
Gausson túltettél, Bolyai János.

Gauss még hogyha dicsérni meg is mert,
Előbbre valónak ő el nem ismert.
Ülte kicsinyes irigység érte,
S levelezéssel bőven beérte.

Becsülni korod nem tudta nevedet,
Lenézve bántott, gúnnyal kinevetett.
Soká nem sejték, merre a sírod,
Jel sem volt sehol neveddel írott.

Születni nagy kegy nem kísért fölötte,
Hatalmas fajnak hogy lennél szülötte.
Népnek parány volt a magyar előtted,
Igazán nagygyá magaddal tetted.

(1928)

Bolyai Jánosról sokféle ábrázolás látott napvilágot - festmény, grafika, szobor-ezek nem hitelesek. Az 1960-ban megjelent bélyeg nem Bolyai Jánost ábrázolja.

**Bolyai János egyetlen hitelesnek elfogadott portréja a marosvásárhelyi Kultúrpalota
homlokzatán**

Készítette: Kallós Ede (1913)

Bolyai-díj⁶

A díjat az a magyar vagy magyar származású tudós kaphatja meg, aki kiemelkedőt alkotott a tudomány terén. 2015-ben Pál Csaba biológus kapta a magánmecénások által alapított Bolyai János Alkotói Díjat. 2013-ban Nusser Zoltán állatorvos, biológus, neurobiológus; 2011-ben Perczel András kémikus, biokémikus; 2009-ben Ritoók Zsigmond óorkutató; 2007-ben Lovász László matematikus; 2004-ben Bor Zsolt fizikus, lézerkutató; 2002-ben Roska Tamás villamosmérnök, informatikus, számítástechnikai kutató; 2000-ben Freund Tamás neurobiológus, részesült ebben a kitüntetésben.

Könyvajánló:

Száva István: Apa és fia. Bp.1967, Móra Könyvkiadó.

Szénássy Barna: Bolyai János. Bp. 1978, Akadémiai Kiadó.

Péter Rózsa: Játék a végtelennel. Matematika kívülállóknak. (215-219. old.)

Új könyvek:

Dániel Gáborné: „Az igazságot ... határtalanul szeretem”. Annotált ajánló bibliográfia Bolyai Jánosról. Bp. 1998, Bolyai János Katonai Műszaki Főiskola.

Bolyai. [versek] Kolozsvár, 2002, Polis Könyvkiadó.

Weszely Tibor: Bolyai János. Az első 200 év. [életrajz] (Bp. 2002,) Vince Kiadó.

M. Makkai Piroska: Fiú és Apa. [fametszetek] Bp. 2003, Válasz Kiadó.

Oláh-Gál Róbert: Adalékok Bolyai János megítéléséhez. Marosvásárhely, 2006, Appendix Kiadó.

Oláh-Gál Róbert: Erdélyi tájakon a Bolyaiak nyomában. Csíkszereda, 2009, Pro-Print Könyvkiadó.

Czeizel Endre: Matematikusok-gének-rejtélyek. Bp. 2011, Galenus Gyógyszerészeti Lap-és Könyvkiadó Kft.

Kiss Elemér-Oláh-Gál Róbert: Újabb fejezetek Bolyai János életművéből. Bp.-Veszprém, 2011, MATI, Jedlik Ányos Társaság, Pannon Egyetem.

Oláh-Gál Róbert: Bolyai-breviárium. Kolozsvár, 2013, Scientia Kiadó.

Oláh-Gál Róbert: Bolyaiak a mindennapok sodrában. Csíkszereda, 2016, Pro-Print Könyvkiadó.

Elektronikus forrás: members.iif.hu/visontay/ponticulus/ Ponticulus Hungaricus

Scientia Spatii. Az MTA Könyvtárának Bolyai János honlapja

www.bolyaitestamentum.hu
www.titoktan.hu

www.youtube.com – Magyar történelmi arcképcsarnok
Pónyik almafák a Bolyai iskola udvarában

⁶ Többféle Bolyai-díj létezik : az MTA Matematikai Osztályának Bolyai János Nemzetközi Matematikai Díja – matematikusok részére; a kolozsvári Korunk című folyóirat szerkesztőségének Bolyai-díja – erdélyi tudományos tevékenység elismerésére; a Bolyai János Alapítvány Bolyai-díja – hazai közgyűjtemények vezetői, különleges kiadványok megvalósítói részére, valamint ennek az Alapítványnak a Bolyai-díjasai által alapított Bolyai Nagydíj.

Anekdóták Bolyai Farkasról⁷

Igen szórakozott ember volt Bolyai Farkas. Egyszer íróasztalánál ült. Belép hozzá báró Kemény Zsigmond legénye, s kéri a báró nevében: magyarázná meg, merre lakik a professor úrnak dolgozó varga. A nyájas és közlékeny Bolyai tüstént krétát ragad, a fekete táblához fut és pingálja a tudatlan inasnak a sok vonalat és betűt:

-Nézze, az én házam A; az utca végén B; onnan jobbra fordul, s ott van a keresett C.

A legény elámul a sohasem látott-hallott magyarázaton, és megkérdi az első embertől, ki útjába akad;

-Hol lakik bé?

A kérdezett azt hiszi: Bey generálisról van szó, s oda igazítja. Bey generálisnál azt kérdezi az inas:

-Hol van a cég?

-Miféle cég?

-Mert csizmákat kell onnan elhoznom.

-Ahá!- szólt a kérdezett és a vargák céhmesteréhez igazítja útba az inast.

A legény bekopogtat a céhmesterhez és elmondja, mit akar. A céhmester egy kukkot sem ért a beszédből. Hiába minden magyarázat, s az inas üres kézzel tér haza.

Délben Bolyai Farkas Kemény bárónál ebédelt. A legény elmondta hiábavaló vándorlását, s ekkor vette észre Bolyai, kivel beszélt ő a geometria nyelvén.

*

Bolyai Farkas nagyon jól tudván egészségére vigyázni, beteg ritkán volt. Orvoshoz maga személyére nézve csak egyszer folyamodott, tüniillik midőn az ülő munka szokott következményétől, az aranyértől akart megszabadulni. Barátjához, dr. Szotyori Józsefhez fordult tanácsért.

Az orvos javallatának nem lévén semmi eredménye, mindennapi lovaglással tett kísérletet, és ez használt is.

Egy ilyen lovaglásból hazatértében találkozott az utcán az orvossal. Nevetve kiáltott oda:

- Vedd le a kalapodat a lovam előtt: ez kigyógyított, amire te nem voltál képes!

*

Bolyai Farkas halála előtt vagy húsz évvel megcsináltatta egyszerű fenyőfa koporsóját. Közben- közben, ha egy-egy szegényebb sorsú ember meghalt, a halott rokonsága vagy valamelyik barátja elment a tudóshoz, és elkérte a koporsót, hogy a szegény embert eltemethessék. Bolyai odaadta koporsóját, és mást csináltatott magának.

Később úgy reá szoktak az emberek, hogy ha valamelyiknek halottja volt, csak Bolyaihoz ment koporsót kérni, s ő mindig jó szívvel adta oda a rendesen ágya mellett álló koporsót.

A jóisten a megmondhatója, hányadik koporsó volt az, amelyikben törődött teste végre elnyugodott.⁸

⁷ Anekdota: közismert személyről szóló adoma. (Adoma: életrajzban terjedő rövid, vidám csattanós történet.)

⁸ Forrás: Bisztray Gyula: Jókedvű magyar tudósok. Bp. 1972, Gondolat Kiadó.

AZ ÚJÍTÓ⁹

(részlet)

(- Bolyai Farkas és a gyermek János -)

- Min töprengsz?
- Még mindig nem értettem meg, mi is az a fő?
- Hát akkor megmondom én neked. Az életben az a fő, hogy megtanuld a matematikát.
- Az meg mire jó?
- Majd' mindenre. Nézd csak ezt a házat, ezt a fundamentumától felfelé, bizonyos számítások szerint építették. Ugyanúgy a Maros hídját is, amelyiken tegnap átmentünk. Az se nem hosszabb, se nem rövidebb, mint ahogy matematikailag kiszámították. Még azt a szekeret is, amelyik amott jó, né, még azt is számítások alapján állították össze, a kerekektől a bagig, amelyiken a szekeres ül, mindent előre kiszámítottak.
- Akkor mért nincs a játékban is matematika?
- Hogy ne lenne! Amikor futásban versengtek, megállapítjátok, hogy meddig tartson a futás, az a táv. Amikor labdázatok, kiméritek a pályát, amit nem szabad elhagyni. Igaz-e?
- Igaz.
- A pályának milyen alakja van?
- Négy oldala van.
- Hogyan fekszenek ezek az oldalak?
- Kettesével egymással szemben.
- Ide akartam kilyukadni. A matematikában, jobban mondva a mértanban, amely a matematika egyik ága, az egymással szemben fekvő vonalakat párhuzamosoknak nevezik.
- Miért nevezik így őket?
- Mert akármeddig is meghosszabbítanók őket, soha sem találkoznak.
- Soha sem találkoznak?
- Így mondta kétezer esztendővel ezelőtt egy nagy görög tudós, Eukleidész.
- És soha sem találkoztak, azóta sem?
- Ezt még senki sem tudta mindmáig bebizonyítani.
- Én azt hiszem, hogy ezt nem nehéz bebizonyítani.
- Tréfálsz, hékás!
- Nem én!

⁹ Silvestru Patita: Elődök gyermekkor. Bukarest, 1985, Creanga Kiadó.

Bolyai-bibliográfia 2013

Könyvek

OLÁH-GÁL Róbert

Bolyai-breviárium. Kolozsvár, 2013, Scientia Kiadó. 180 p.

Cikkek

BODOLAI Gyöngyi

Egy könyvritkaság a helyére került. = Népújság. Marosvásárhely, 2013. december 13.

OLÁH Anna

Euklidész „Elemek” Első könyvének magyar fordítása a Bolyai kéziratgyűjteményben.
= members.iif.hu/visontay/ponticulus/ Ponticulus Hungaricus. 2013. 10. sz.

OLÁH-GÁL Róbert

Bolyai Farkas levele báró Wesselényi Miklóshoz. = Forrás. Kecskemét, 2013. 11. sz. 38-40. p.

OLÁH-GÁL Róbert

Domáldi életképek. I. II. III. = Népújság. Marosvásárhely, 2013. 289. sz., 295. sz., 299. sz.

Nusser Zoltáné a Bolyai-díj. = Élet és tudomány. Bp. 2013. 23. sz. 708-709. p.

WESZELY Tibor

Közelebb a Bolyai-képhez. = Természet Világa. Bp. 2013. 2. sz. 66-68. p.

SZABÓ Péter Gábor

Egy rejtélyes festmény nyomában. = Természet Világa. Bp. 2013. 3. sz. 134-136. p.

Bolyai-bibliográfia 2014

Könyvek

Bolyai Farkas fizikája és csillagászata. Másfél évszázada lappangó kéziratok. (Szerk. Gündischné Gajzágó Mária - Szenkovits Ferenc - Gündisch György) Bp.-Marosvásárhely, 2013, Magyar Tudománytörténeti Intézet. Teleki-Bolyai Könyvtár.

OLÁH-GÁL Róbert

X-ek a Bolyaiak életében. Kolozsvár, 2013, Világhírnév Kiadó. 143 p.

Cikkek

GÜNDISCHNÉ GAJZÁGÓ Mária

Az „electris csengettyű” - egy örökzöld fizikai játék Bolyai Farkas jegyzeteiben. = Fizikai Szemle. Bp. 2014. 1. sz. 26-28. p.

OLÁH-GÁL Róbert

Bolyai Farkas egyik jó emberéről. 1-2. = Népújság. Marosvásárhely, 2014. szeptember 25., október 2.

OLÁH-GÁL Róbert

Bolyai Farkasnak egy meghíusult kéregetőútjáról. = Népújság. Marosvásárhely, 2014. szeptember 4.

OLÁH-GÁL Róbert

Bolyai János feljegyzése Dózsa Györgyről. = Népújság. Marosvásárhely, 2014. augusztus 13.

OLÁH-GÁL Róbert

Bolyai János gondolatai a sajtószabadságról 1. (II.) (III.) = Népújság. Marosvásárhely, 2014. 38. sz. 44. sz. 50. sz. Színes Világ melléklet.

OLÁH-GÁL Róbert

„Élj addig, amég a meszelés kiszorít a házból!” = Népújság. Marosvásárhely, 2014. 106. sz.

Bolyai-bibliográfia 2015

Könyvek

OLÁH Anna

Bolyai Farkas hőtani elméletei, kemenceraadó, - öntő tapasztalatai. Bp. 2015, L'Harmattan Kft. 264 p.

Cikkek

ÁCS Tibor

Bolyai János ismeretlen Eukleidész-könyve. = Természet Világa. Bp. 2015. 5. sz. 211-213. p.

OLÁH Anna

Születésnap megemlékezés Bolyai Jánosnak. = members.iif.hu/visontay/ponticulus/ Ponticulus Hungaricus. 2015. 1. sz.

Bolyai-bibliográfia 2016

Könyvek

OLÁH-GÁL Róbert

Bolyaiak a mindennapok sodrában. Csíkszereda, 2016, Pro-Print Könyvkiadó.

Cikkek

OLÁH-GÁL Róbert

Megemlékezés Szóts Juliskáról. = Népújság. Marosvásárhely, 2015. szeptember 7.

Bolyai - park a Sapienián. = Népújság. Marosvásárhely, 2016. május 4.

Összeállította: Dániel Gáborné

tanító, Bolyai-kutató

